

DAMIR JOSIPOVIČ

JANJA ŽITNIK SERAFIN: VEČKULTURNA SLOVENIJA: POLOŽAJ
MIGRANTSKE KNJIŽEVNOSTI IN KULTURE V SLOVENSKEM
PROSTORU

(ZBIRKA MIGRACIJE; 15); ZALOŽBA ZRC SAZU, LJUBLJANA 2008, 314 STR.

Pri Založbi ZRC SAZU je pred kratkim izšla znanstvena monografija dr. Janje Žitnik Serafin, raziskovalke na Inštitutu za slovensko izseljenstvo pri ZRC SAZU in priznane strokovnjakinje na področju slovenske izseljenske in priseljske književnosti ter kulture.

Knjiga *Večkulturna Slovenija* je obsežno delo s preko tristo stranmi, ki se od vsebine do vsebine sprehaja z domiselno izbranimi verzji izseljensko/priseljskih avtoric in avtorjev, v štirih nosilnih poglavjih pa se loteva vprašanj, povezanih s položajem tako izseljenske kot priseljske književnosti pri nas. Ta inovativni pristop močno olajša primerjavo med dvema "tipoma" slovenske književnosti na eni in slovensko "slovensko" književnostjo na drugi strani. Avtorica nazorno pokaže, kako težko se v lokalne kurikule vključuje že književnost izseljencev z območja Slovenije, ki je na ravni javnega diskurza vselej čislana. Še večji prepad zeva med priseljsko književnostjo, ki je ne glede na jezik literarnega izraza v veliki meri diskriminirana, marginalizirana in getoizirana. V sijajno napisanem, smelem in napetem uvodu v knjigo avtorica drugega za drugim naniza bistvene probleme, povezane z integracijo ne le književnosti, pač pa predvsem ljudi - ustvarjalcev in sopotnikov tega ustvarjanja - v slovensko družbo in kulturo. Krilatica o enotnem kulturnem prostoru, ki naj bi nastopil s padcem mejnih kontrol na 50 odstotkih zlasti severnih meja državnega ozemlja, ostaja v praksi na ravni izjemno ozko, recimo temu enotirno obarvane definicije. Mimo tega tira pa po drugih bočno, stransko, včasih pristransko in postransko drvijo vlaki povsem drugačnih hitrosti, dimenzij in idej. S preobrnjeno perspektivo avtorica pridrži ogledalo vsem nam, ne le "kulturnemu establišmentu". Kaj zrcali iz njega? Brezbrižnost, ozkosrčnost ali načrt? Ali niso to že vse predobro znani, a premalo upoštevani in usvojeni primeri ne tako daljnih zgodovin, zgodovin 20., krvavega stoletja? Že sam naslov monografije kaže na avtoričino globoko zavedanje prav prej omenjenega "kulturnega manka". Večkulturna Slovenija ni le imaginarni prostor multikulturalnosti, pač pa tudi hlepenje brezšteviline manjšine po več kulture.

Prispevek dela dr. Janje Žitnik Serafin je v resnici neizmeren. Ne le da je na enem mestu povzeto zbrana večina ključnih del izseljenskih avtoric/avtorjev in podana njihova relacija do slovenske kulture v žariščnem prostoru, v posebnem

poglavju je podan tudi prerez ustvarjanja priseljenjskih avtoric/avtorjev, ki ga pripisuje literarna teoretičarka, pesnica in prevajalka Lidija Dimkova, in ki ga lahko čitamo kot samostojno delo znotraj monografije. Tak vložek nikakor ne deluje kot tujek, ampak prispeva k "naravnemu" prehodu med poglavji. Presenetilo me je, koliko je v omenjenem segmentu književnosti ustvarjenega, pa tako malo širše poznanega, kakor da bi res veljal rek o izjemah, ki potrjujejo pravilo gojene družbene neželenosti in posledično formalne izključenosti rabe takoimenovane nestandardne slovenščine ali neslovenščine.

Vendar daleč od tega, da bi se delo ustavilo na vidikih književnega ustvarjanja: po moji oceni se najpomembnejši del in veličina prispevka kažeta v tenkočutnem razbiranju dejanskih problemov dejanskih ljudi, ki jih razkrivajo skrbno odbrani intervjujsko izpovedni segmenti. Empiričnost v tej obliki je pospremljena in soočena s primerno količino "grobih" statističnih podatkov, da lahko tudi ljubitelji kvantitativnih metod prepriča v visoko verjetnost zastavljene teze in veljavnost njenih sklepov.

Monografija namreč predstavlja tudi rezultate ankete, izvedene v izbranih slovenskih mestih. Kljub temu da je ne moremo šteti kot reprezentativne na ravni kvantifikacij, pa predstavlja obsežen vir "mehkih" podatkov. Moram reči, da sem se najbolj poglobil ravno v "branje" števil. Avtorica omenja denimo delež priseljencev v Sloveniji, v priseljenjsko prebivalstvo pa vključi tudi njihove potomce, katerega skupni delež ocenjuje na 15 odstotkov. Vsekakor spodoben delež za uveljavljanje določenih pravic, kar pa kot kriterij ne more biti zveličaven. Sam mislim, da je delež priseljencev in njihovih potomcev nekoliko nižji, predvsem pa vidim definiranje potomstva priseljencev kot zelo zahtevno s terminološkega, semantičnega in z vsebinskega vidika. Na tem mestu se seveda ne morem poglobljati v detajle, me pa že dalj časa "žuli" o tem kaj priročnega zapisati. Seveda slednje samo na sebi ni bistveno za predstavljeno monografijo. Bi pa pritrdil ključnosti vprašanja, ki si ga, kakor ga parafrazirano razumem, zastavlja tudi avtorica, in sicer, kako je mogoč logičen sklep različnih raziskovalcev, po katerem isti argument lahko potrdi dve diametralno nasprotni trditvi: ugotavljamo, da je delež priseljencev tak, kakršen je, zato slovenska družba *je* in (hkrati) *ni* ogrožena. Kakor nekateri avtorji s potenciranjem in pretiravanjem ocene velikosti populacije "vsiljivcev" kreirajo razmere za razraščanje strahu in tistega, kar temu sledi, drugi ob istih "dognanih" predpostavkah trdijo nasprotno ali pa tovrstno prisotnost minimirajo in zanikajo kot argument za vzdrževanje čistosti kanona. Avtorica se temu zoperstavi na več mestih in z vrsto argumentov prepričljivo pokaže na nesmiselnost težnje k prozaični čistosti slovenske kulture in družbe, ki tako deluje kvečjemu kot nasproten dokaz. Upoštevajoč Even-Zoharjevo polisistemskost neke nacionalne kulture in njene "medpolisistemske" dimenzije, avtorica pokaže, da prav okostenelost kanoniziranega literarnega izraza preko izključevanja lahko pripelje do njegove lastne krnitve in v perspektivi do propada. Avtohtonistično in s tem anahronistično poj-

movana kanonizirana slovenščina ne more biti na noben način bolj ogrožena kot ravno z naraščanjem njene ekskluzivnosti, tem manj pa z membransko odprtostjo in vključevanjem nekanoniziranih prvin.

Ni odveč poudariti, da avtorica goji korekten znanstveni jezik in posveča precej prostora polemiki o znanstveno-strokovnem izrazju s področja migracij in etničnosti. Z izvedensko preciznostjo opravi s stereotipiziranjem in opozori na temeljne absurdnosti v terminološkem polju.

Večkulturna Slovenija je tako izvirno znanstveno delo z velikim številom citatov, uporabljene literature in virov, ki ga odlikuje pronicljiva analitičnost, okronana z zelo jasno osredotočeno in upoštevanja vredno sintezo. Ob spoznanjih, ki jih v knjigi ne manjka, sem se lahko še enkrat zamislil, zakaj si kot nacija ožimo prostor in ali ni morda tovrstni redukcionizem vgrajen v samo bistvo nacionalnega secesionizma, ki tako grenko slabo oponaša svoje učitelje.

Vsekakor je knjiga vredna branja in je nujna ne le za ozki "specializirani" spekter čitateljev, pač pa tudi za širšo publiko, med katero ne bi smeli umanjhati niti "proizvajalci" politik.